

SPIS TREŚCI

Wstęp	XI
Podziękowania	XV

CZĘŚĆ I. PSYCHOLOGIA JAKO NAUKA

1. Jaką nauką jest psychologia?	3
1.1. Psychologia jest nauką empiryczną, która ma swoje osobliwości ...	3
1.2. Osobliwości przedmiotu i metody psychologii	17
1.3. Koncepcja człowieka	22
1.3.1. Potrzeba założeń metasystemowych	22
1.3.2. Kim jest człowiek? Dlaczego – będąc psychologiem – warto to wiedzieć	28
1.4. Psychologia a inne dyscypliny naukowe: problemy interdyscyplinarne	38

CZĘŚĆ II. PROBLEMY KSZTAŁCENIA PSYCHOLOGÓW

2. Skąd się biorą psychologowie – co zrobić, aby zostać dobrym psychologiem?	51
2.1. Idea kształcenia na poziomie uniwersyteckim – czyli czemu służy studiowanie	51
2.2. Studia psychologiczne na polskich uniwersytetach i w innych szkołach wyższych	67
2.2.1. Zideologizowane początki studiów psychologicznych (1950 r.)	67
2.2.2. Rozwój studiów po przełomie październikowym 1956 r. ...	72
2.2.3. Błaski i cienie prowadzenia studiów psychologicznych według <i>deklaracji bolońskiej</i> (1999 r. – I ^o i II ^o kształcenia) <i>versus</i> jednolite pięcioletnie studia magisterskie	80
2.3. O potrzebie ogólnopolskich standardów kształcenia na studiach psychologicznych	89

2.3.1. Trochę historii	90
2.3.2. Jak mogłyby wyglądać studia psychologiczne?	94
2.4. O jednolite standardy dla rozpraw doktorskich z psychologii	101
2.4.1. Kontekst nowej ustawy z 20 lipca 2018 r.: <i>Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce</i>	102
2.4.2. Kryteria dobrej rozprawy doktorskiej	108
3. Co po dyplomie magisterskim – nieustające doskonalenie zawodowe i podejmowanie nowych wyzwań zawodowych	125
3.1. Co dają, a czego nie dają studia magisterskie i co można dzięki nim osiągnąć?	125
3.1.1. Co wnosimy z uczelni?	125
3.1.2. A czego studia nie dają i jak zdobyć „to”, czego nie dają?	132
3.1.3. Studia przygotowują do pracy badawczej i praktyki psychologicznej	135
3.2. Zawód psycholog	136
3.3. Psycholog – jako profesjonalista, badacz i nauczyciel akademicki	142
3.4. Europejski Certyfikat Psychologa <i>EuroPsy</i>	147
3.4.1. Czym jest <i>EuroPsy</i> ?	147
3.4.2. Model kompetencji zawodowych	151
3.4.3. <i>EuroPsy</i> w Europie i w Polsce	154
3.5. Specjalizacja, certyfikat, uprawnienia	159
3.6. Konieczność ustawicznego kształcenia	163

CZĘŚĆ III. PSYCHOLOG JAKO PROFESJONALISTA

4. Jedna jest psychologia, ale z wieloma zastosowaniami	171
4.1. O integracji teorii i badań empirycznych z praktyką psychologiczną	171
4.2. Od teorii do praktyki. Cztery fazy przejścia od wyników badania naukowego do ich praktycznych zastosowań	174
4.2.1. Faza I – wytworzenia wiedzy naukowej	176
4.2.2. Faza II – upowszechniania wyników	178
4.2.3. Faza III – opracowania <i>Programu Praktycznego Działania</i> (PPD)	180
4.2.4. Faza IV – aplikacji PPD	187

4.3. Praktyka oparta na dowodach empirycznych	189
4.3.1. Diagnostyka oparta na dowodach empirycznych	192
4.3.2. Terapia oparta na dowodach empirycznych	206
4.3.3. Terapia i inne rodzaje profesjonalnej aktywności oparte na dowodach empirycznych	216
5. Gdy psycholog występuje jako ekspert	225
5.1. Trzy role eksperckie podejmowane przez psychologa	225
5.2. Psycholog-badacz jako kompetentny krytyk naukowy	232
5.3. Dobre „wychowanie” badacza-krytyka	244
5.3.1. Postawa krytycznej otwartości	244
5.3.2. Odporność na pokusy	253
5.3.3. Unikanie konfliktu interesów	254
5.4. Niepożądane społeczne skutki złej krytyki naukowej	256
5.5. Psycholog-profesjonalista jako biegły sądowy	262
5.6. Psycholog-profesjonalista jako doradca i autor ekspertyz	269
6. Gdy psycholog występuje jako popularyzator	277
6.1. Kto, co i jak powinien popularyzować?	277
6.1.1. Istota popularyzacji	277
6.1.2. Cztery poziomy popularyzacji	282
6.2. W kierunku ustalenia granic popularyzacji wiedzy	292
7. Gdy psycholog angażuje się w działalność społeczną	303
7.1. Ochrona zdrowia psychicznego jednym z priorytetów Unii Europejskiej	303
7.1.1. Skutki rozwoju cywilizacji a społeczna rola psychologów	306
7.1.2. Psycholog jako badacz zjawisk społecznych	310
7.1.3. Psycholog zaangażowany w procesy społeczne	311
7.1.4. Psycholog świadczący pomoc wobec wyzwań i problemów społecznych	315
7.2. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom	316
7.3. Promocja zdrowia i jakości życia	321
7.3.1. Psycholog pomaga w zdrowiu i chorobie	321
7.3.2. Psycholog a problemy i potrzeby osób starszych	324
7.4. Interwencja	327

8. Psycholog wobec problemów współczesności	335
8.1. Niektóre problemy popandemicznego świata	335
8.1.1. Lęk jako reakcja na pandemię i lęki społeczne	335
8.1.2. Trudne relacje społeczne w okresie pandemii i po niej	337
8.1.3. Lęk przed śmiercią	338
8.1.4. Popandemiczny wzrost?	339
8.2. Czterowymiarowy model zmian człowieka XXI wieku	340
8.2.1. Przemiany kulturowe o charakterze globalnym	340
8.2.2. Niepewność, iluzja wolności a tożsamość	342
8.2.3. Wymiary zmian	343
8.2.4. Człowiek wobec nowej fali cywilizacji	346
8.3. Psychologiczne implikacje zmian	349
8.3.1. Świat realny i wirtualny	349
8.3.2. Kultura młodych a tradycja	350
8.3.3. Brak tożsamościowego zakorzenienia i lęk przed przyszłością	352
8.3.4. Problem autentyczności	353
8.3.5. Uzależnienia, agresja społeczna, odmienność	356
8.3.6. Sens życia i ekonomia działań	358
8.3.7. Psychologia i psychologowie też będą inni	361
8.4. Jeszcze o wyzwaniach popandemicznego świata	362
8.4.1. E-interwencje	364
8.4.2. Niepewność i kryzys autorytetów	366
8.4.3. Psychologia: globalna czy lokalna?	367
8.4.4. Jak pracować z ludźmi w świecie kulturowo zróżnicowanym	368
8.4.5. Problemy a możliwości adaptacyjne człowieka	371

CZĘŚĆ IV. NIE TYLKO WIEDZA...

9. Nie tylko twarda wiedza naukowa, lecz także empatia	375
9.1. Co jest potrzebne w zawodzie psychologa: wiedza i empatia	375
9.2. Profesjonalizm jako synteza wiedzy i empatii	376
9.3. Osiem cnót psychologicznych	380
9.3.1. Uważność	381
9.3.2. Otwartość	382
9.3.3. Wrażliwość	385

9.3.4. Asertywność	387
9.3.5. Rzetelność	389
9.3.6. Odpowiedzialność	392
9.3.7. Dalekowzroczność	394
9.3.8. Pokora	396
9.3.9. W kierunku metacoty?	398
9.4. Jak to osiągnąć?	401
9.5. Podatność i odporność na wpływy kulturowe	405
10. Wrażliwość etyczna psychologa: badacza i profesjonaliści	411
10.1. Znaczenie wrażliwości etycznej w kształceniu i funkcjonowaniu zawodowym psychologów	411
10.2. Etyczny kontekst badania naukowego	420
10.2.1. Naukowa ważność podejmowanej tematyki	420
10.2.2. Podstawy kompetencyjne badacza	424
10.2.3. Umiejętności w zakresie planowania danego badania empirycznego	425
10.2.4. Przeprowadzanie badania empirycznego	427
10.2.5. Wyciągnięcie wniosków z przeprowadzonego badania	429
10.2.6. Traktowanie osób badanych	433
10.2.6.1. Prawo do poszanowania godności	433
10.2.6.2. Prawo do zapewnienia bezpiecznego udziału w badaniu	440
10.2.6.3. Prawo do wyrażenia w pełni świadomej zgody na udział w badaniu oraz do informacji o badaniu i wykorzystaniu przez badacza wyników	442
10.2.6.4. Prawo do poszanowania poufności, prywatności oraz anonimowości	446
10.2.6.5. Kilka uwag o zakresie działania uniwersyteckich komisji etycznych	449
10.2.7. Uczciwość badacza – naganne etycznie odstępstwa od naukowych standardów	454
10.2.7.1. <i>p-hacking, fishing expedition</i> ($p < 0,05$); efekt szuflady (<i>file drawer effect</i> , <i>publication bias</i>)	455

10.2.7.2. HARKing (<i>hypothesizing after the results are known</i>)	460
10.2.7.3. Fabrykowanie danych (<i>fabrication</i>), fałszowanie danych (<i>falsification</i>), plagiatowanie (<i>plagiarism</i>)	461
10.2.7.4. <i>Ghostwriting</i> oraz <i>guest authorship</i>	467
10.2.7.5. Publikowanie w „drapieżnych” czasopismach (<i>predatory journals</i>)	470
10.2.7.6. Organizowanie się badaczy w „spółdzielnie autorów”	471
10.3. Etyczny kontekst działalności profesjonalnej	475
10.3.1. Etyka a praktyka psychologiczna	475
10.3.2. Etyka w praktyce psychologicznej	478
10.3.3. Nowe wyzwanie dla uniwersytetów	483
10.3.4. Poszanowanie praw klientów, pacjentów i innych adresatów usług psychologicznych	486
10.3.4.1. Etyka w diagnostyce i psychoterapii	486
10.3.4.2. Etyka w psychologii biznesu	500
10.3.5. Etyczne problemy w praktyce psychologicznej	505
10.4. Konieczność funkcjonujących regulacji prawnych dotyczących zawodu psychologa	513
Literatura	517
Indeks nazwisk	545
Indeks rzeczowy	552
O Autorach	562